fél évszázadát dolgozza fel, hosszú évek kutatómunkájának eredménye. A fényképekkel és korabeli dokumentumokkal gazdagon illusztrált mű minden tekintetben részletes ismertetést ad a fiumei tengerészképzésről. Az első rész tengerészeti iskolánk történetét ismerteti hiteles dokumentumok alapján, színes, olvasmányos stílusban. A második részben az iskola tanárainak rövid – több esetben fényképpel ellátott – életrajzát találhatjuk. A harmadik rész pedig az egykori növendékek későbbi életútját ismerteti – ugyancsak sok fényképpel. Közülük többen is neves kapitányokká váltak, öregbítve a magyar tengerészet hírnevét.

A kötetet nemcsak a hajózás, a tengerészet, a tengerészképzés és az iskolatörténet iránt érdeklődőknek ajánlom, hanem azoknak is, akik szeretnének újabb ismeretekhez jutni a magyarországi modern nyelvoktatásnak, a magyar mint idegen nyelv tanításának és a két tanítási nyelvű oktatásnak a történetével kapcsolatban, hiszen a fiumei Tengerészeti Akadémia ezek egyik bölcsőjének tekinthető.

Pelles Tamás

Szerződéskötés a tanulókkal

Oktató-nevelő munkám kézzelfogható, mérhető eredménye (átlagok, vizsga- és versenyeredmények) gyakran elmarad a szándék és a befektetett munkamennyiség mögött. Hogy ezt kiküszöböljem, folyamatosan igyekszem bővíteni szakmai tudásomat és módszertani kultúrámat – ahogy pályatársaim közül igen sokan.

A várakozásnak nem megfelelő eredmények oka azonban gyakran – és ezzel ismét nem mondok újat – a diákok tanulási motivációjának hiánya. Úgy gondolom, amit a jutalmazás terén ennek elősegítésére alkalmazni lehet, azt folyamatosan gyakorlom: minden tudás-, akarat- és szorgalommorzsát elismerek és elismertetek szóbeli dicséret, plusz pont, érdemjegy, szaktanári és osztályfőnöki (esetleg igazgatói) dicséret formájában. Mégis úgy érzem, mindez kevés. (Persze van, akit a büntetés motivál – ha szükséges, hát büntetek is, de nehezemre esik.)

Osztályfőnökként ugyanezek a problémák még nagyobb hangsúlyt kapnak. Osztályom az 1999/2000-es tanévben a 11. évfolyamot kezdte, és sokukról tudtam már, milyen pálya iránt érez vonzalmat. Kétségbeejtőnek találtam azonban a pályaelképzelések, vágyak, illetve a képességek és szorgalom gyakran elképesztő távolságát. A megfogalmazott vágyak, remények még nem motiválták tanítványaimat eléggé.

Mivel a 11. évfolyam már pontszerző év a továbbtanulásnál, sürgős cselekvésre, beavatkozásra volt szükség. Így jutottam el a szerződéskötés gondolatához. Meg szeretném akadályozni, hogy tanítványaim „tejfoggal kőbe” harapjanak.

Az embert (ilyen a tanár és a diák is) általában a rövid és hosszú távú céljai mozgatják. Ezeket azonban gyakran nem könnyű összehangolni. Például: jó, ha osztályproblémával töltjük az időt magyar órán, mert a következő órára nincs új lecke – rövid távú célkitűzés. Ha azonban az munkál, hogy később ebből a tárgyból érettségizni, netán felvételizni kell, (hosszú távú célok érdekében) nem húzzuk az időt a szükségesnél tovább, a tananyaggal foglalkozunk. Tehát az embernek tisztáznia kell önmagában, hogy milyen céljai vannak, valóban el akarja-e érni azokat, ehhez pedig kisebb lépéseket, rövid távú célokat kell rendelni. Mindez a felnőtt ember számára sem egyszerű feladat, hát még a kamaszoknak. Minden jó szándék ellenére kudarcot vallhatnak, ha nincs mögöttük támogató háttér (család és iskola).

Összegezve tehát: a megoldást a célok rögzítésében, a saját maguk által fölállított követelmények betartásában és a támogató háttér megszervezésében láttam és látom ma is.

Mindjárt a tanév első napján komoly és hosszú beszélgetést, majd vitát folytattunk az osztályban. Diákjaim pontosan felismerték a cselekvés sürgető voltát, és egyetértettek az előbbiekben említett gondolatokkal. Tehát az alapelveket elfogadták, de azt már nehezebben értették meg, miért kell mindezt leírni, ráadásul a szülőket is belevonni. A szerződés akkor érvényes, ha a diák, szülő(k) és az osztályfőnök is aláírta a rá vonatkozó részt. A diák vállalja, hogy betartja mindazokat a szabályokat, amelyeket ő maga állított fel saját maga számára, a szülő és az osztályfőnök pedig azt, hogy folyamatosan figyelemmel kíséri a gyerek/diák munkáját, és figyelmezteti, ha eredeti céljainak nem megfelelő a tevékenysége.

Az általam összeállított szerződés-tervezet minden pontját, elemét megbeszéltük, a szükséges módosításokat a betarthatóság érdekében elvégeztük. A legnagyobb port a cigarettamentes élet követelménye kavarta. Érdekes megfigyelés, hogy nem az osztályfőnöknek kellett ennek jelentőségéről meggyőznie az ellenálló néhány diákot, hanem az osztálytársak vették át a vita hevében a meggyőzni akaró szerepét. Így mindenkinél benne maradt a szerződésben.

Fontosnak tartottam – és ezt diákjaim is belátták, ezért is akarták kezdetben elkerülni –, hogy mindez írásos és így ellenőrizhető legyen. Erre félévente kétszer (november, február, április, június) sor is került.

Mivel ebben a korban az érdeklődés határozott iránya még csak kialakulóban van, megbeszéltük, hogy félévkor megtehetik, hogy a szerződés bizonyos pontjait módosítják. A cél tekintetében, elsősorban a továbbtanulási elképzelések változása miatt körülbelül az osztály egyharmada élt ezzel a lehetőséggel. Mivel ezen az évfolyamon a világbanki humán tantervnek megfelelően több egészen új tantárgy lépett be, általánosan jellemző volt a jegyek tekintetében az „alulvállalás". Tehát sokan azt rögzítették, amit megerőltetés nélkül, biztosan el tudnak érni. Néhányukat sikerült meggyőzni, hogy magasabbra tegyék a lécet maguk előtt, mert a nagyobb célokat megvalósítva sikerélményük is nagyobb lehet (nem beszélve arról, hogy céljaikhoz is a magasabb teljesítmény vezet). A tapasztalatok birtokában félévkor természetesen sokan módosították jegyvállalásukon. Egyetlen tanuló volt, aki a cigarettamentes életet nem tudván megvalósítani, a lelkifurdalást elkerülendő, törölte vállalásai közül. (Sajnos többen azt hiszik, hogy ez a dolog nekem fontos és nem nekik.) Volt egy diák, aki pedig a második félévben egyáltalán nem kötött szerződést. Ennek okát a későbbiekben elemzem.

Mindjárt a tanév első napján komoly és hosszú beszélgetést, majd vitát folytattunk az osztályban. Diákjaim pontosan felismerték a cselekvés sürgető voltát, és az alapelveket elfogadták, de azt már nehezebben értették meg, miért kell mindezt leírni, ráadásul a szülőket is belevonni. A szerződés akkor érvényes, ha a diák, a szülők és az osztályfőnök is aláírta a rá vonatkozó részt. A diák vállalja, hogy betartja mindazokat a szabályokat, amelyeket ő maga állított fel saját maga számára, a szülő és az osztályfőnök pedig azt, hogy folyamatosan figyelemmel kíséri a gyerek/diák munkáját, és figyelmezteti, ha eredeti céljainak nem megfelelő a tevékenysége.

A kísérlet látszólag sikeresnek bizonyult. A 11. évfolyam szigorúbb követelményeinek ellenére sem romlott az osztályátlag pár századnál többet (persze az egyéni teljesítmények már változatosabb képet mutattak), így az állapítható meg,

hogy az osztály jelentős része képes volt mozgósítani a tartalék energiákat is. Látványos (adminisztratív) sikert is elértünk: félévkor és év végén is az iskola legjobb tanulmányi átlagát produkálta az osztály. Sikerként könyvelhető el az is, hogy a régiek mellett néhány új diák is bekapcsolódott a közösség – iskola, osztály – közös érdekeiért végzett munkába. Ezzel mindnyájan gazdagabban lettünk.

Igazi „sikertörténetté" ez a kísérlet azonban majd akkor válik, ha diákjaim egytől-egyik képességeiknek megfelelően érettségiznek le, felveszik őket főiskolára, egyetemre, illetve kiegyensúlyozott, boldog életet élnek majd. (Érdemes lenne mindezt nyomon követni.)

Kíváncsi voltam arra is, hogy év végére diákjaim milyen véleményt alakítottak ki magukban a szerződéssel kapcsolatban. Ezért egy kérdőívet állítottam össze.

Az 1. kérdés azt veszi szemügyre, hogy mennyire tartják becsben, tehát mennyire vették komolyan szerződésüket. Az eredmény megfelelő: senki sem veszítette el, és olyan helyet választottak neki, ahol nem gyűrődik. Van, aki „a kedvenc cuccai közt" tartja.

Senki sem érzi úgy, hogy ráerőltették volna, 50 százalék kifejezetten sajátjának érzi.

Csak 20 százalék találja úgy, hogy minden szerződési kötelezettséget teljesített, de ugyanennyien vannak azok is, akik egyáltalán – semmilyen téren – nem tudták teljesíteni vállalásukat.

Célkitűzéseiket kevés kivétellel (15 százalék) továbbra is reálisnak tartják.

Többen úgy vélik, hogy a szerződés minden elemére szükség van. A tanulmányi rész mindenki szerint fontos, de egy-egy tanuló kihagyná a barátokra és egészségre vonatkozó kitételeket, mert szerintük ehhez az iskolának nincs köze, ez magánügy. Ezek a diákok, úgy látom, az iskolától és a pedagógustól pusztán oktatást várnak, emberformáló, nevelő törekvéseink értelmét nem ismerik el. A dohányzással kapcsolatban írja egyikük: „... amit tiltanak, arról soha nem fogok leszokni.". A szerződésnek éppen a lényegét nem érzi: nem én vagy a szülei tiltjuk ezt meg neki, hanem a szerződés aláírásával ő maga vállalta. Megtehette volna, hogy törli ezt a pontot. Én ugyanolyan fontosnak – sőt talán nem köveznek meg, ha azt mondom, fontosabbnak – tartom a szerződés életvitelre vonatkozó elemeit.

A kötelezettségek körét szélesíteni senki nem kívánná, mert „minden benne van", egyetlen diák hiányolja belőle a biztatást. Méggondolkodom rajta, mit lehetne tenni az érdekében.

Megnyugtatónak és örvendetesnek találom, hogy többen megfogalmazták: éppen abban nyújtott nekik segítséget a szerződés, ami eredeti célom volt vele. Segített tisztázni a célokat, ösztönzött az elérésükre, a javításra: „Azzal, hogy írásban rögzített, húzott fölfelé."; „Bebizonyítottam magamnak, hogy amit igazán el akarok érni, el tudom érni.". „Segített, hogy leszokjak a dohányzásról. Már egy hete nem gyújtottam rá!"

Úgy fest, szinte minden diákom mögött megvan a támogató háttér (csak egy tanuló írta, hogy szülei nem teljesítették a rájuk eső részt), kiemelték a folyamatos ellenőrzés, figyelmeztetés, „noszogatás" fontosságát. Sokan írtak azonban olyan általánosságot, hogy a szülők „segítettek, ahol tudtak".

Mindig nehéz elfogadni azt a tényt, hogy az ember legjobb szándéka ellenére sem arathat osztatlan sikert tevékenységével. Bizony vannak olyanok (35 százalék), akik nem látják értelmét a szerződésnek, ezért előre láthatóan jövőre nem akarnak újat kötni. Csak remélni tudom, hogy később talán némileg módosul (önmaguktól vagy társaik hatására) a véleményük. Akik nem tudták teljesíteni saját követelményeiket, azok között gyakori az új szerződés elutasítása, de olyan is van, akinek segített a szerződés, mégsem akar újat kötni. „Akinek komoly céljai vannak, szerződés nélkül is eléri azokat." „Nem a szerződésen múlik, hogy tanul-e valaki vagy nem, hanem azon, hogy akar-e." Mindkét megállapítással egyetértek, de akiben nem elég erős az akarat, és nincsenek komoly céljai, annak véleményem szerint szüksége van

pedagógusi segítségre. Ennek egyik módja lehet a szerződéskötés.

A 2000/2001-es tanévben szeretném folytatni a megkezdett segítő munkát. Sajnos azonban újabb nehézségekkel kell szembenéznünk, hiszen egy önkormányzati döntés következtében osztályomat összevonják az ugyanolyan tanterv szerint tanuló párhuzamos osztállyal. Csak remélni tudom, hogy a jó irányba mutató tendenciák nem vesznek el, hanem erősödni fognak ettől az új erőpróbától.

Az osztályfőnöki munkát tulajdonképpen most tanulom – ez az első osztályom –, így a kísérletem eredményével nem vagyok elégedetlen. Nem gondolom azt, hogy a tanulmányi sikerek egyértelműen a szerződéskötésnek köszönhetők, de azt sem, hogy nem játszott szerepet bennük. Továbbra is vallom Konfuciusz elvét, mely a tervezés fontosságára hívja fel a figyelmet, így az élet minden területén segítséget nyújt tanárnak és diáknak egyaránt: „A tigrist a vadászat előtt gondolatban el kell ejteni."

1. melléklet

Szerződés

Életcélom: (munka, család, anyagi és szellemi javak stb.)

Saját céljaim eléréséért minden tőlem telhetőt megteszek.

Vállalom, hogy képességeimnek megfelelően tanulok.

A következő tantárgyakból nem szerzek
– ötösnél rosszabb érdemjegyet:
– négyesnél rosszabb érdemjegyet:
– hármasnál rosszabb érdemjegyet:
– kettesnél rosszabb érdemjegyet:

Ha rajtam kívül álló okokból ez nem sikerül, 7 munkanapon belül kijavítom a rosszabb osztályzatot.

Képességeim fejlesztése érdekében:
– igénylem az önálló és csoportfeladatokat,
– részt veszek az iskola által szervezett kulturális és csoportrendezvényeket, versenyeken,
– munkámmal elősegítem az iskolai és osztályrendezvények létrehozását.

Személyiségemet minden romboló hatástól megvédem:
– őszinte leszek társaimhoz, tanáraimhoz és önmagamhoz,
– egészségemet óvom (drog-, alkohol-, és cigarettamentes életet élek),
– nem tartozom az én erkölcsi elveimmel ellentétes nézeteket valló csoportokhoz.
Az iskola házirendjét betartom, hírnevét (iskolán kívül is) magatartásommal öregbítem.

.....
tanuló

Vállalom, hogy céljaid megvalósításához minden tőlem telhető segítséget megadok.

Fontos azonban tudnod: hogy saját célodat csak Te érheted el kitartó munkád révén.

Vállalom, hogy:
– továbbra is figyelemmel kísérem tanulmányi munkádat,
– lehetőséget nyújtok arra, hogy személyes beszélgetések során közösen értékeljük életcélod szempontjából magatartásodat,
– figyelmeztetlek, ha úgy tapasztalom, hogy saját magad által fölállított követelményeket nem teljesíted.

....
szülők osztályfőnök

2. melléklet

Kérdőív

1. Hol tartod a szerződésedet?

2. Sajátodnak érezted-e az év folyamán vagy rád erőszakolták? (Ki erőltette rád?)

3. Tudtad-e teljesíteni, amit vállaltál?

4. Reálisnak tartod-e a vállalásodat, céljaidat?

5. Mit őriznél meg a szerződés pontjai közül, miért?

6. Mit hagynál ki közülük, miért?

7. Mivel egészítenéd ki, miért?

8. Segített-e neked valamiben a szerződésed, miben?

9. Szüleid és osztályfőnököd teljesítették-e saját vállalásukat, hogyan?

10. Jövőre szeretnél-e új szerződést kötni?

Köszönöm a munkát!

Bajor Zoltánné